

Pohjois-Karjalan hyvinvointialue

Omaishoidon tuen myöntämisen perusteet

1.1.2023 alkaen

Sisällysluettelo

1	Omaishoito ja omaishoidon tuki.....	2
2	Omaishoidon tuen myöntämisen edellytykset	2
3	Omaishoidon tuen hakeminen ja päätöksenteko	3
4	Hoitopalkkio.....	4
5	Alle 18-vuotiaat omaishoidettavat	5
5.1	Hoitopalkkioluokka 1.....	6
5.2	Hoitopalkkioluokka 2.....	6
5.3	Hoitopalkkioluokka 3.....	6
5.4	Hoitopalkkioluokka 4.....	7
6	Yli 18-vuotiaat omaishoidettavat	7
6.1	Hoitopalkkioluokka 1.....	7
6.2	Hoitopalkkioluokka 2.....	8
6.3	Hoitopalkkioluokka 3.....	9
6.4	Hoitopalkkioluokka 4.....	9
7	Ennaltaehkäisevä tuki	10
8	Hoitopalkkion maksaminen.....	10
9	Omaishoitoperheelle laadittavat suunnitelmat.....	11
10	Omaishoitajan lakisääteisen vapaan järjestäminen.....	12
10.1	Lyhytaikainen asuminen	13
10.2	Perhehoito	13
10.3	Palvelusetelillä järjestettävät palvelut	13
10.4	Sijaishoito	13
11	Lakisääteisen vapaan ja lisävapaan ajalta perittävät asiakasmaksut	14
12	Omaishoitajan poissaolon aikaisen hoidon järjestäminen	14
13	Omaishoitoa tukevat palvelut	14
14	Omaishoitosopimuksen päättymisen	15

1 Omaishoito ja omaishoidon tuki

Omaishoidon tuki perustuu omaishoidon tuesta annettuun lakiin 937/2005 ja siihen tehtyihin muutoksiin 950/2006, 318/2011, 1646/2015, 511/2016 sekä Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen – Siun soten hyväksymiin omaishoidon tuen myöntämisen perusteisiin ja palkkioluokkiin. Omaishoidon tuki on lakisääteinen sosiaalipalvelu, jonka järjestämis- ja valvontavastuu on kunnilla. Omaishoidon tuki on määrärahasidonnainen palvelu, johon ei ole subjektiivista oikeutta.

Omaishoidon tuella tarkoitetaan vanhuksen, vammaisen tai sairaan henkilön hoidon ja huolenpidon järjestämistä kotiloissa omaisen tai muun hoidettavalle läheisen henkilön avulla. Omaishoitotilanne voi syntyä vähitellen: omainen auttaa yhä enemmän jossakin arjen toiminnossa, kunnes huomaa, että läheinen ei enää selviydykään ilman apua. Toisinaan omaishoitotilanne voi syntyä äkillisesti sairauden tai vammautumisen seurauksena.

Omaishoidon tuki on kokonaisuus, joka muodostuu omaishoitajalle maksettavasta hoitopalkkiosta, tuesta ja lakisääteisestä vapaasta sekä omaishoitoa tukevista palveluista.

2 Omaishoidon tuen myöntämisen edellytykset

Omaishoidon tukea voidaan myöntää, jos henkilö tarvitsee alentuneen toimintakyvyn, sairauden, vamman tai muun vastaavanlaisen syyn vuoksi kotiloissa hoitoa tai muuta huolenpitoa. Hoidettavan kotikunnan on oltava Siun soten alueella, jotta tukea voidaan myöntää.

Omaishoitajalla tarkoitetaan omaista tai muuta hoidettavalle läheistä henkilöä, joka on tehnyt omaishoitotosopimuksen kunnan tai kuntayhtymän kanssa. Omaishoitajana voi toimia täysi-ikäinen henkilö, jonka terveys ja toimintakyky vastaavat omaishoidon asettamia vaatimuksia. Omaishoitajan on kyettävä kantamaan kokonaisvastuu hoidettavasta sekä takaamaan hänelle turvallinen ja asianmukainen hoito. Omaishoidon tuen myöntämisen lähtökohtana on, että omainen tai läheinen haluaa ryhtyä omaishoitajaksi ja, että hoidettava hyväksyy hänet hoitajakseen.

Omaishoidon tuen myöntämisen perusteena on hoidon sitovuus ja vaativuus. Omaishoidon tukea myönnetään pääsääntöisesti tilanteissa, kun tuen tarpeen arvioidaan olevan pysyvä tai pitkäaikainen. Omaishoidon tuesta päätettäessä selvitetään, täyttyvätkö omaishoidon tuelle laissa säädetyt edellytykset sekä Siun soten hyväksymät myöntämisen perusteet.

Omaishoidon tuen hoitopalkkio ei ole tarkoitettu korvaamaan vammasta tai sairaudesta aiheutuvia kustannuksia, kuten KELA:n maksamat hoito- tai vammaistuki. Omaishoidon tuen hoitopalkkio on hoitajalle maksettava palkkio hänen hoidettavalle antamastaan hoidosta ja hoivasta.

Omaishoidon tukeen ei ole oikeutta, jos hoidettava asuu ympärivuorokautisessa palveluasumisessa, pitkäaikaisessa perhehoidossa tai on kokeilulomalla kotona tai jos hoidettava pääsääntöisesti opiskelee toisella paikkakunnalla, ja asuu viikot pois kotoa. Tukeen ei ole myöskään oikeutta, jos hoidettavan avun tarve pääosin kohdistuu asiointi- ja kodinhoitotehtäviin. Tukea ei myönnetä, mikäli hakija toimii samaan aikaan hoidettavan henkilökohtaisena avustajana tai saa itse henkilökohtaista apua vammaispalveluna (laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/1987).

Omaishoidon tuen päätöstä tehtäessä arvioidaan kokonaisvaltaisesti, selviytykö hoitaja omaishoittoon liittyvistä tehtävistä ja hoitovastuusta. Arvioitaessa hoitajan soveltuvuutta hoitotehtävään, voi soveltuvuuteen vaikuttaa hoitajan fyysinen ja psyykinen terveydentila, mahdolliset sairaudet ja niiden vaatima hoito. Lisäksi arvioidaan hoitajan toimintakyky ja voimavarat, kuten kyky selviytyä päivittäisistä toiminnoista. Hoitajan päihteiden käyttö voi olla este omaishoidon tuen myöntämiselle. Tarvittaessa hoitajan on esitettävä lääkärinlausunto terveydentilastaan. Omaishoidettavan kodin on oltava terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan siellä annettavalle hoidolle sopiva.

Omaishoidon tuen myöntämisen tulee olla aina hoidettavan edun mukaista. Palvelutarpeenarviointia tehtäessä pyritään huomioimaan kokonaistilanne omaishoidettavan ja omaishoitajan kannalta. Aikuisen hoidettavan toimintakyvyn ja avuntarpeen arvioinnissa käytetään suuntaa antavina mittareina yli 65- vuotiaille tarkoitettua lakisääteistä RAI-arviointivälineistöä, muistin ja tiedonkäsittelyn arviointiin tarkoitettua MMSE-mittaria, sekä tarpeen mukaan muita toimintakykyä arvioivia mittareita. Päätöksenteon tukena käytetään tarvittaessa lääkärinlausuntoja tai muita hoitoisuuteen liittyviä lausuntoja.

3 Omaishoidon tuen hakeminen ja päätöksenteko

Omaishoidon tukea haetaan erillisellä hakemuslomakkeella tai sähköisesti Miunpalvelujen kautta. Palveluun kirjautuminen edellyttää verkkopankkitunnuksia omaishoitajalta sekä valtakirjan hoidettavalta. Tukea voi hakea ympäri vuoden. Hakemukset käsitellään pääsääntöisesti saapumisjärjestyksessä sosiaalihuoltolain 1301/2014 45 § mukaisesti. Omaishoidon tuki myönnetään hakemuksen saapumista seuraavan kuukauden alusta alkaen. Tukea ei myönnetä takautuvasti. www.omaolo.fi-sivustolla voi tehdä alustavan arvion mahdollisuudesta omaishoidontukeen.

Toimintakykyä mittaava RAI-arviointi, muistia mittaava MMSE- ja muista käytetyistä mittareista saadut arvot ovat suuntaa antavia. Päätös tehdään aina hoidettavan ja hoitajan kokonaistilanne huomioiden. Arvioinnissa

huomioidaan myös kodin olosuhteet. Arvioinnin avulla selvitetään kokonaisvaltaisesti muun muassa hoidettavan hoidon ja huolenpidon tarve, omaishoitoperheen tilanne sekä omaishoitajan tuen tarve. Lisäksi keskustellaan omaishoidon tuen myöntämien edellytyksistä ja palvelusisällöstä.

Omaishoidon tuen päätöksenteosta vastaa sosiaalihuollon ammattihenkilö. Hakemukset, jotka vaativat moniammatillista arviointia ja harkintaa, käsitellään moniammatillisesti. Hakemuksen käsittelyssä noudatetaan sosiaalihuoltolain 1301/2014 ja 45 § mukaista käsittelyaikaa.

Omaishoidon tuki ei ole kiireellinen sosiaalipalvelu. Hakija saa omaishoidon tuen myöntämisestä joko myönteisen tai kielteisen kirjallisen päätöksen. Omaishoidontuenpäättöstä ei anneta puhelimitse. Päätökseen tyytymättömällä on oikeus esittää oikaisuvaatimus kirjallisena Siun soten yksilöasioiden jaostolle 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

Jos omaishoidon tuesta tehtävä päätös on kielteinen, Siun soten ammattihenkilö huolehtii hakijan riittävästä ohjauksesta ja neuvonnasta muiden julkisten tai yksityisten sosiaali- ja terveystalvelujen piiriin.

Kun päätös omaishoidon tuesta on myönteinen, tehdään omaishoitajan ja Siun soten välille kirjallinen toimeksiantosopimus omaishoidon järjestämisestä. Omaishoitaja ei ole työsopimuslain 55/2001 tarkoittamassa työsuhteessa Siun soteen, hoidettavaan tai hoidettavan huoltajaan. Näin ollen omaishoitajalla ei ole työaikaa, päivärahoikeutta eikä muita vastaavia etuuksia.

Sopimus tehdään pääsääntöisesti toistaiseksi voimassa olevaksi. Sopimusta tarkastetaan kulloinkin voimassa olevia omaishoidon tuen myöntämisperusteita noudattaen. Määräajaksi tehty sopimus lakkaa ilman irtisanomista määräajan päätyttyä. Mikäli omaishoidon tuen tarve jatkuu määräajan jälkeen, voi omaishoidon tukea hakea uudelleen.

Solmiessaan omaishoitosopimuksen, omaishoitaja sitoutuu ilmoittamaan hoidon keskeytyksistä sekä olosuhteiden muutoksista viipymättä Omais- ja perhehoitokeskukseen. Sopimuksen jatkumisen edellytykset arvioidaan uudelleen, mikäli hoidettava on sairaala-, laitos- tai muussa hoidossa yhtäjaksoisesti 1–2 kuukautta.

4 Hoitopalkkio

Omaishoidon tuki myönnetään hoitopalkkiona ja omaishoittoa tukevana palveluina, jotka määritellään palvelutarpeenarvioinnin sekä hoito- ja palvelusuunnitelman laadinnan yhteydessä. Hoitopalkkion taso määräytyy hoidon sitovuuden ja vaativuuden mukaan. Hoitopalkkion tasoa arvioitaessa huomioidaan päivittäisen hoivan ja huolenpidon sekä ohjauksen ja valvonnan tarve.

Omaishoidon tuki voidaan jakaa kahteen tasasuuruiseen 50 % osuuteen erityistä harkintaa käyttäen. Esimerkiksi tilanteissa, joissa hoidettavan lapsen vanhemmilla on yhteishuoltajuus ja lapsi on vuorotellen hoidossa vanhempiensa luona tai kun iäkästä vanhempaansa hoitaa vuorotellen kaksi sisarusta. Omaishoidon tuen palkkion

jakaminen kahdelle eri omaishoitajalle, edellyttää molempien hoitajien sekä hoidettavan suostumusta. Jaettaessa hoitopalkkio kahdelle omaishoitajalle, omaishoidon lakisääteisen vapaat toteutetaan niin, että hoidettava on toisen palkkiota saavan hoitajan luona.

Hoitopalkkiota tarkastetaan kalenterivuosittain työntekijän eläkelain 395/2006 96 § tarkoitetulla palkkakertoimella. Hoidon sitovuudesta ja vaativuudesta riippumatta, hoitopalkkio voidaan omaishoitajan esittämän erityisen syyn perusteella sopia säädettyjä vähimmäismääriä pienemmiksi. Tällainen erityinen syy voi olla esimerkiksi hoitopalkkion vaikutus johonkin sosiaalietuuteen.

Säännöllinen lyhytaikainen asuminen, ja/tai säännölliset kotihoidon palvelut tai muut vastaavat palvelut vähentävät hoidon sitovuutta ja vaativuutta. Tällöin palkkion määrää voidaan arvioida ja alentaa seuraavaan alempaan hoitopalkkioluokkaan tai varsinainen palkkio voidaan jättää myöntämättä. Esimerkiksi, jos hoidettava on tilapäisessä hoidossa kuukausittain kaksi viikkoa, hoitopalkkion määrä alennetaan. Lakisääteinen vapaa ei alenna palkkiota.

5 Alle 18-vuotiaat omaishoidettavat

Alle 18-vuotiaiden hoidettavien kohdalla arvioinnissa kiinnitetään huomiota päivittäisten toimintojen lisäksi liikuntakykyyn, kommunikaatioon sekä valvonnan ja erityisen vaativien hoitotoimenpiteiden tarpeeseen kotiympäristössä. Tuki kohdennetaan vaikeasti vammaisen ja/tai vaikeasti pitkäaikaissairaana lapsen hoitoon.

Omaishoidon tukeen asetetut myöntämisen perusteet edellyttävät, että hoidettavan tulee olla lähes kaikissa henkilökohtaiseen hoitoon liittyvissä toimenpiteissä toisen henkilön avun varassa, eikä hänen tarvitsemansa avun määrä vastaa ikätasoon normaalisti kuuluvaa avun ja huolenpidon tarvetta. Ympäri vuorokautisen hoidon, huolenpidon tai valvonnan tarve tulee olla runsasta henkilökohtaisissa päivittäisissä toiminnoissa, kuten esimerkiksi wc-käynneissä, pukeutumisessa tai ruokailussa. Lapsella tulee olla vaikea liikuntakyvyn ongelma, vaikea kommunikaatio-ongelma tai hän tarvitsee erityisen vaativia hoitotoimenpiteitä.

Oikeutta omaishoidon tukeen ei ole, jos

- hoidettavan avuntarve on pääasiassa sanallista ohjausta ja muistuttelua.
- hoidettavalla ei ole merkittävästi pulmia liikkumisessa tai kommunikaatiossa.
- hoidettava ei tarvitse erityisiä vaativia hoitotoimenpiteitä.
- avuntarve ei ole ympärivuorokautista.

Päätöksenteon tukena käytetään asiakkaan antaman suostumuksen mukaisesti asiakas- ja potilastietojärjestelmässä olevia tietoja ja tarvittaessa lääkärinlausuntoja ja muita hoitoisuuteen liittyviä lausuntoja sekä viitteellisenä mittarina hoitoarviointilomaketta. Päätökset tehdään useimmiten 18 ikävuoteen saakka mahdollisen hoidon sitovuuden muuttumisen vuoksi, jolloin tilanne arvioidaan uudelleen ja tarvittaessa

tehdään uusi päätös. Pienten lasten kohdalla omaishoidon myöntämisen perusteet arvioidaan yksilökohtaisesti, koska pieni lapsi tarvitsee muutenkin ympärivuorokautisesti vanhempiansa hoitoa ja hoivaa.

Omaishoidontuki myönnetään lasten kohdalla pääsääntöisesti alimman maksuluokan mukaan, koska lapsi on yleensä suurimman osan vuodesta kodin ulkopuolisten palvelujen piirissä, kuten päiväkodissa tai koulussa. Myös ylempään tason tuki voidaan myöntää, mikäli katsotaan, että lapsi vaatii erittäin paljon hoitoa, tai omaishoito korvaa sairaala- tai ympärivuorokautisen asumisen. Mikäli lapsi viettää osan kuukaudesta toisen, muualla asuvan vanhempansa luona, omaishoidon vapaiden katsotaan pääsääntöisesti tällöin toteutuvan.

5.1 HOITOPALKKIOLUOKKA 1

Hoidettava tarvitsee apua päivittäisissä toiminnoissa, häntä on autettava konkreettisesti pukeutumisessa ja peseytymisessä, tai oltava välittömässä läheisyydessä ohjaamassa sanallisesti hoidettavan toimintaa.

Ruokailussa hoidettavaa on syötettävä tai ruokailua on valvottava olemalla hänen vieressään tai välittömässä läheisyydessä.

Edellä mainittujen lisäksi hoidettavalla tulee olla suuria vaikeuksia kommunikoinnissa ja liikkumisessa. Hoidettava tarvitsee vaativia hoitotoimenpiteitä tai hänellä on erityisen suuri valvonnan tarve. Valvonnan tarve voi johtua esimerkiksi epilepsiasta, vaarantajun puutteesta tai psyykkisistä syistä esimerkiksi hoidettavalla on vaikea psyykinen sairaus tai oire, joka vaikeuttaa suuresti kodin ulkopuolella liikkumista ja sosiaalisia suhteita.

5.2 HOITOPALKKIOLUOKKA 2

Hoidettavan tarvitsema hoiva ja huolenpito on runsasta, eikä sen määrä vastaa ikätasoon normaalisti kuuluvaan avun ja huolenpidon tarvetta, koska hoidettava ei kykene toimimaan itsenäisesti, vaan on lähes täysin toisen henkilön hoivan ja huolenpidon varassa. Lisäksi hoidettava voi olla vaaraksi itselleen tai muille. Hoito on täysin ympärivuorokautista. Hoidettava ei pysty olemaan yksin kuin pienen hetken.

5.3 HOITOPALKKIOLUOKKA 3

Tämä on hoidollisesti raskaan siirtymävaiheen palkkioluokka.

Hoidettavan vointi edellyttää omaishoitajalta jatkuvaa läsnäoloa ja erittäin runsasta hoitoa ja huolenpitoa. Hoidettava tarvitsee erityisen vaativia hoitotoimenpiteitä ja on pääasiassa kotona hoidettava, omaishoito korvaa sairaalassa oloa.

Palkkioluokkaa voidaan käyttää myös hoidollisesti raskaan siirtymävaiheen aikana, jolloin hoitaja on lyhytaikaisesti estynyt tekemään työtä tai päätoimista opiskelua jäädessään hoitamaan läheistään tai omaistaan saattohoidon tai muun raskaan siirtymävaiheen aikana.

5.4 HOITOPALKKIOLUOKKA 4

Tämä hoitopalkkioluokka on erityismaksuluokka, jota voidaan käyttää erityisen harkinnan mukaan tapauksissa, jolloin hoitaja jää omasta ansiotyöstään kotiin hoitamaan sairaalahoidon tarpeessa olevaa lastaan ja näin vapauttaa sairaalapaikan. Kyseessä voi olla myös saattohoito tai muu hoidollisesti raskas siirtymävaihe.

Omaishoitolain 937/2005 5 §:n mukaan edellytyksenä on, ettei hoitaja saa muuta korvausta ansiotulon menetyksestä. Hoidettavan avuntarve kuuluu hoitopalkkioluokkaan 3.

Tällä tarkoitetaan sitä, ettei hoitajalla ole vastaavalta ajalta

- oikeutta sairausvakuutuslain mukaiseen erityishoitorahaan. Erityishoitoraha on korvaus ansionmenetyksestä tilanteessa, jossa alle 16-vuotiaan sairaan tai vammaisen lapsen huoltaja ei voi tehdä työtään, koska hänen on osallistuttava lapsensa hoitoon tai kuntoutukseen. Erityishoitorahan myöntää KEELA. Erityishoitorahaa maksetaan saman sairauden poliklinikka- tai sairaalahoidosta tai kuntoutuksesta enintään 60 arkipäivän ajan. Erityisestä hoidollisesta syystä erityishoitorahaa voidaan maksaa kotihoitoon enintään 30 lisäarkipäivää.
- oikeutta vuorotteluvapaalain mukaiseen korvaukseen.

Päätös tehdään määräaikaiseksi ja määräajan päättyessä tehdään uusi palvelutarpeenarviointi.

6 Yli 18-vuotiaat omaishoidettavat

6.1 HOITOPALKKIOLUOKKA 1

- Omaishoitaja huolehtii lääkehuollon toteutumisen täysin tai hoidettava vaatii muistutusta tai ohjausta, hoidettava ei osaa tai pysty itse huolehtimaan oikea-aikaisesta lääkkeiden otosta.
- Hoidettava tarvitsee fyysistä avustamista tai ohjausta ruokailussa.
- Hoidettava liikkuu omaishoitajan ohjauksessa tai avustuksella.
- Hoidettava tarvitsee fyysistä avustamista tai ohjausta wc-toiminnoissa.
- Hoidettavaa on motivoitava tai houkuteltava pesulle, eikä peseytyminen onnistu ilman fyysistä avustamista tai ohjausta. Pesutilanteessa tarvitaan omaishoitajan läsnäoloa.
- Hoidettava tarvitsee fyysistä avustamista tai ohjausta säänmukaisessa tai asianmukaisessa pukeutumisessa.
- Hoidettava tarvitsee vähintään kerran päivässä erilaisia terveyden- ja sairaanhoidollisia toimenpiteitä, eikä hän suoriudu niistä itsenäisesti.
- Hoidettavan öinen avun tarve on satunnaista tai sitä ei ole.
- Hoidettava voi olla yksin päiväsaikaan 3–5 tuntia.

Omaishoidettavan lähes jatkuva perusteltu valvonnan tarve voi olla peruste omaishoidon tuelle, esimerkiksi hoidettava on erisyistä vaaraksi itselleen tai muille, kuten vakavasti itsetuhoiset psyykkisesti sairaat. Henkilökohtaisista toiminnoista hoidettava selviytyy usein lähes itsenäisesti.

Hoidettava tarvitsee useamman kerran päivässä fyysistä tai ohjauksellista hoitoa ja huolenpitoa vähintään kolmessa henkilökohtaisessa toiminnossa. Hoidettavalla ei voi olla käytössä runsaasti muita palveluja.

Omaishoitaja voi käydä kokopäivätyössä, jos hoidettavan turvallinen ja asianmukainen hoito on järjestetty työpäivän ajaksi.

6.2 HOITOPALKKIOLUOKKA 2

- Omaishoitaja vastaa säännöllisen lääkehuollon turvallisesta ja oikea-aikaisesta toteutumisesta sekä lisälääkityksen antamisesta.
- Hoidettava tarvitsee syöttämistä tai vahvaa avustamista ruokailussa. Hän ei selviydy itsenäisesti ruokailusta.
- Hoidettava tarvitsee huomattavasti ohjausta tai fyysistä apu liikkumisessa. Hoidettava ei löydä paikkoja tai pääse ylös vuoteesta tai tuolilta ilman apua.
- Hoidettava tarvitsee omaishoitajan fyysistä avustamista wc-toiminnoissa tai inkontinenssisuojan vaihdossa.
- Hoidettava tarvitsee fyysistä avustamista peseytymisessä. Hän voi kyetä tekemään jotain itsekin, mutta vahvasti tuettuna.
- Hoidettava tarvitsee fyysistä avustamista ala- tai ylävartalon pukemisessa.
- Hoidettava tarvitsee erilaisia hoidollisia toimenpiteitä useamman kerran päivässä, eikä hän suoriudu niistä itsenäisesti.
- Hoidettavan hoitaminen on haasteellista ja hoidettava tarvitsee perustellusta syystä jatkuvaa valvontaa ja tilanteita pitää osata ennakoida. Haasteellisuus ja valvonnan tarve voi aiheutua muun muassa aggressiivisesta käytöksestä, aistitoimintojen huomattavasta heikkenemisestä ja/tai psyykkisen tai kognitiivisen toimintakyvyn alenemisestä.

Hoidettava tarvitsee fyysistä hoitoa ja huolenpitoa omaishoitajalta 4–5 päivittäisessä henkilökohtaisessa toiminnossa ja hoidettavalla on yöllistä avuntarvetta, joka edellyttää omaishoitajan heräämistä ja hoidettavan avustamista. Hoidon sitovuus edellyttää omaishoitajan ja hoidettavan asuvan samassa taloudessa. Hoidettavalla ei voi olla käytössä runsaasti muita palveluja.

Omaishoitaja voi käydä kokopäivätyössä, jos hoidettavan turvallinen ja asianmukainen hoito on järjestetty työpäivän ajaksi (voi laskea hoitopalkkion tasoa alempaan luokkaan).

6.3 HOITOPALKKIOLUOKKA 3

Tämä hoidollisesti raskaan siirtymävaiheen palkkioluokka.

- Omaishoitaja vastaa säännöllisen lääkehuollon turvallisesta ja oikea-aikaisesta toteutumisesta sekä lisälääkityksen antamisesta.
- Hoidettava tarvitsee syöttämistä tai avustamista ruokailussa.
- Hoidettava on täysin autettava liikkumisessa. Hänet on siirrettävä esimerkiksi pyörätuoliin tai talutettava kävellessä tai hän on täysin vuoteeseen hoidettava.
- Hoidettava on täysin autettava wc-toimintojen suhteen.
- Hän tarvitsee runsaasti apua peseytymisessä. Omaishoitajan on siirrettävä hoidettava pyörätuolilla tai nostolaitteella pesulle, pestävä sänkyyn tai talutettava pesupaikalle ja pestävä täysin.
- Hoidettava on täysin puettava.
- Hoidettava tarvitsee vuorokauden ympäri erilaisia terveyden- ja sairaanhoidollisia toimenpiteitä, eikä suoriudu niistä itsenäisesti.

Hoidettava tarvitsee ja saa omaishoitajalta runsaasti ympärivuorokautista hoitoa ja huolenpitoa ainakin kuudessa yllä mainitussa päivittäisessä henkilökohtaisessa toiminnossa. Sen lisäksi hoidettava tarvitsee joka yö omaishoitajan fyysistä apua.

Palkkioluokkaa voidaan käyttää myös hoidollisesti raskaan siirtymävaiheen aikana, jolloin hoitaja on lyhytaikaisesti estynyt tekemään työtä tai päätoimista opiskelua jäädessään hoitamaan läheistään tai omaistaan saattohoidon tai muun raskaan siirtymävaiheen aikana. Hoidettavalla ei voi olla käytössä runsaasti muita palveluja.

Hoidettavan hoitotilanne edellyttää omaishoitajan ympärivuorokautista työpanosta, koska hoidettava tarvitsee perustellusta syystä jatkuvaa valvontaa ja omaishoitajan varuillaan oloa. Hoidettava voi olla yksin korkeintaan lyhyen ajan esimerkiksi lähikaupassa käynti.

6.4 HOITOPALKKIOLUOKKA 4

Tämä hoitopalkkioluokka on erityismaksuluokka, jota voidaan käyttää erityisen harkinnan mukaan tapauksissa, jolloin hoitaja jää omasta ansiotyöstään kotiin hoitamaan tehostetun palveluasumisen tarpeessa olevaa omaistaan tai läheistään ja näin vapauttaa tehostetun palveluasumisen tai sairaalan hoitopaikan. Kyseessä voi olla myös saattohoito tai muu hoidollisesti raskas siirtymävaihe.

- Hoidettaan avuntarve kuuluu hoitopalkkioluokkaan 3.
- Omaishoitolain 937/2005 5 §:n mukaan hoitaja ei saa muuta korvausta ansiotulon menetyksestä. Tällä tarkoitetaan sitä, ettei hoitajalla ole vastaavalta ajalta oikeutta vuorotteluvapaalain mukaiseen korvaukseen.
- Päätökset tehdään määräaikaisesti.

7 Ennaltaehkäisevä tuki

Ennaltaehkäisevä tukiluokka on Siun soten oma tukiluokka. Tuki on tarkoitettu henkilölle, joka hoitaa ja huolehtii iäkkäistä henkilöstä mahdollistaen hänen kotona asumisensa. Tämä tukiluokka ei oikeuta vapaaseen eikä hoitotehtävää tukeviin palveluihin, kuten lakisääteinen omaishoidon tuki.

Ennaltaehkäisevä tukea myönnetään erityistä harkintaa käyttäen. Ennaltaehkäisevää tukea myönnettäessä hoidettavan kotihoidon myöntämisen perusteiden tulee täytyä. Tukea ei myönnetä pelkästään siivoukseen ja/tai kotitöiden tekemiseen. Tuen saaminen edellyttää, että omaisen tai läheisen esimerkiksi naapurin antama hoiva korvaa toistaiseksi voimassa olevalla päätöksellä ikääntyneelle myönnetyn säännöllisen kotihoidon palvelun, pois lukien kotisairaanhoidon.

Ennaltaehkäisevää tukea voidaan myöntää erityisellä harkinnalla myös samassa taloudessa asuvalle henkilölle. Ennaltaehkäisevän tuen päätös tehdään enintään vuodeksi kerrallaan. Päätös koskee hoidettavan sen hetkistä asuinpaikkaa. Ennaltaehkäisevää tukea myönnettäessä huomioidaan talousarvioon varattu määräraha.

Mikäli ennaltaehkäisevän tuen asiakas joutuu hoitoon kodin ulkopuolelle esimerkiksi sairaalaan, ennaltaehkäisevän tuen maksaminen keskeytetään kyseessä olevaksi ajaksi. Tuensaajalla on velvollisuus ilmoittaa sellaisista asiakasta koskevista muutoksista viipymättä omais- ja perhehoitokeskukseen, joilla voi olla vaikutus tuen saamiseen/keskeyttämiseen/päättämiseen.

8 Hoitopalkkion maksaminen

Hoitopalkkio on hoitajalle veronalaista tuloa ja se maksetaan jälkikäteen hoitajan ilmoittamalle pankkitilille kuukauden 15. päivä. Omaishoidon tuen saajan tulee itse tarkistaa tuen mahdolliset vaikutukset muihin saamiinsa etuuksiin.

Hoitajalla on velvollisuus ilmoittaa hoidon keskeytyksistä sekä olosuhteiden muutoksista viipymättä Omaisja perhehoitokeskukseen puhelinnumeroon 013 330 2892. Keskeytys vaikuttaa hoitopalkkion suuruuteen. Lakisääteisten vapaiden pitäminen ei keskeytä hoitopalkkion maksamista.

- Jos omaishoito keskeytyy tilapäisesti hoidettavan terveydentilasta johtuvasta syystä, hoitopalkkion maksaminen keskeytyy kuukauden kuluttua.
- Jos hoidettava siirtyy ympärivuorokautisen hoidon tai palvelun piiriin, eikä hoidettava palaa enää kotiin, päättyy omaishoidon tuen maksaminen heti.
- Jos hoidettavan kotikunta muuttuu Siun soten ulkopuolelle, omaishoidon tuen maksaminen päättyy muuttopäivään.
- Omaishoidettavan kuollessa maksetaan omaishoidon tuki kyseisen kuukauden loppuun saakka.

- Jos hoito keskeytyy hoitajan sairauden vuoksi ja hoidettava tarvitsee hoitopaikan keskeytyksen ajaksi, hoitajalla on oikeus hoitopalkkioon sairastumispäivältä. Hoitopalkkion maksuun tulee keskeytys siihen saakka, kunnes omaishoitaja jatkaa hoitamista. Mikäli hoito järjestyy omien verkostojen turvin, omaishoidon tuen maksaminen ei keskeydy. Edellä mainittu koskee myös ennaltaehkäisevän tuen palkkion saajia.

Hoitajalle tai hoidettavalle myönnetty moniammatillinen yksilökuntoutus tai sopeutumisvalmennuskurssi ei aiheuta keskeytystä omaishoidon tuen maksamiseen.

Aiheettomasti maksettu omaishoidon tuki sekä ennaltaehkäisevä tuki peritään takaisin.

Omaishoitajat kuuluvat kunnallisen eläketurvan piiriin. Eläkettä karttuu aina vakuuttamisvelvollisuuden ylärajaan asti. Yläraja määräytyy omaishoitajan syntymävuoden ja kuukauden mukaan. Omaishoidon eläkettä haetaan samalla kuin muutakin eläkettä ja sen myöntää eläkelaitos, joka maksaa muunkin eläkkeen. Mikäli eläkkeen maksajia on useita, omaishoidon eläkkeen maksaa KEVA.

Omaishoitaja on vakuutettu omaishoitotyössä tapahtuvan tapaturman varalta tapaturma- ja ammattitautilain 459/2015 3 § 1 momentin perusteella. Tapaturman jälkeen on tarvittaessa käytävä lääkärin vastaanotolla viivytyksessä ja tapaturmasta ilmoitettava mahdollisimman pian omaishoidon omatyöntekijälle.

9 Omaishoitoperheelle laadittavat suunnitelmat

Palvelutarpeen arviointi tehdään aina yhdessä omaishoitoperheen kanssa. Palvelutarpeen arvioinnin perusteella laaditaan asiakassuunnitelma. Asiakassuunnitelma voidaan jättää tekemättä vain, jos kyseessä on tilapäinen neuvonta tai ohjaus, tai jos asiakassuunnitelman laatiminen muutoin olisi ilmeisen tarpeeton.

Hoito- ja palvelusuunnitelmaan on omaishoitolain 937/2005 7 §:n mukaan on kirjattava vähintään:

- omaishoitajan antaman hoidon määrä ja sisältö.
- Muiden hoidettavalle tarpeellisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen määrä ja sisältö.
- Omaishoitajan hoitotehtävää tukevien palvelujen määrä ja sisältö.
- Miten hoidettavan hoito järjestetään hoitajan vapaan, terveydenhoitoon liittyvien käyntien tai muun poissaolon aikana.
- Suunnitelman seuraava tarkistuspäivämäärä.

Omaishoitajan tulee ottaa yhteyttä Omais- ja perhehoitokeskukseen, mikäli omaishoitoperheen tilanteessa tapahtuu muutoksia. Omaishoitoperheen tilannetta arvioidaan uudelleen ja tehtyä suunnitelmaa tarkistetaan voimassa olevia myöntämisen perusteita noudattaen.

10 Omaishoitajan lakisääteisen vapaan järjestäminen

Lakisääteisten vapaiden pitäminen ylläpitää ja edistää omaishoitajan jaksamista ja hyvinvointia. Omaishoitajan jaksamisen tueksi on suositeltavaa, että lakisääteiset vapaat pidetään kuukausittain.

Sidonnaisuus hoitotyöhön on ratkaiseva tekijä arvioitaessa omaishoitajan oikeutta vapaaseen. Hoidon katsotaan olevan sitovaa, vaikka hoidettava viettäisi osan vuorokaudesta kodin ulkopuolella järjestettävissä sosiaali- ja terveyspalveluissa, kuntoutuksessa tai koulussa. Omaishoidon tuesta annetun lain 4 §:n mukaan omaishoitajalla on oikeus pitää vapaata vähintään kaksi vuorokautta kalenterikuukautta kohti. Omaishoitajalla on oikeus pitää vapaata vähintään kolme vuorokautta kalenterikuukautta kohti, jos hän on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin.

Oikeutta lakisääteiseen vapaaseen ei synny, mikäli omaishoidettava on hoidettavana alle viikon kuukaudessa. Omaishoitajalla on oikeus lakisääteiseen vapaaseen, kun omaishoidettava on ollut hoidettavana vähintään 15 päivää kuukaudessa.

Omaishoidontukiluokassa 1 lakisääteisiä vapaita kertyy kaksi vuorokautta kalenterikuukautta kohti. Omaishoidontukiluokissa 2,3 ja 4 lakisääteisiä vapaita kertyy kolme vuorokautta kalenterikuukautta kohti, mikäli yllä kuvatut ehdot täyttyvät.

Siun soten alueella omaishoitajan lakisääteinen vapaa voidaan järjestää seuraavilla tavoilla: Lyhytaikainen asuminen, perhehoito, sijaishoito ja palvelusetelillä järjestettävät palvelut. Omaishoitajan hoitajan vapaan aikainen hoito pyritään ensisijaisesti järjestämään omaishoitoperheen toivomalla tavalla, mutta Siun sotella ei ole ehdotonta velvollisuutta järjestää hoitoa omaishoitoperheen haluamallaan tavalla.

Omaishoidon omatyöntekijä ja omaishoitoperhe sopivat yhdessä lakisääteisen vapaan järjestämistavasta palvelutarpeen arvioinnin ja/tai asiakassuunnitelman laadinnan yhteydessä. **Vain yksi lakisääteisen vapaan järjestämistapa voi olla kerrallaan käytössä.**

Vapaiden kerryttämistä ei suositella. Jos vapaita on tarvetta perustellusti kerryttää, niistä on sovittava omatyöntekijän kanssa. Vapaat tulee käyttää saman kalenterivuoden aikana. Vapaapäiviä ei voi käyttää ennakoon.

10.1 LYHYTAIKAINEN ASUMINEN

Omaishoitajan lakisääteinen vapaa voidaan järjestää lyhytaikaisena asumisena yhteisöllisessä asumisessa tai ympärivuorokautisessa palveluasumisessa Siun soten omissa tai Siun soten hankintasopimuksen mukaisissa asumisyksiköissä. Lyhytaikainen asuminen sisältää asiakkaan ympärivuorokautisen hoivan ja hoidon, ateriat, muut palvelut kuten avustaminen asunnossa ja sen ulkopuolella, vuokran, vaatehuoltoon liittyvät asiat, siivouspalvelut ja -tarvikkeet sekä asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet. Lyhytaikaiseen palveluasumiseen eivät kuulu lääkkeet ja henkilökohtaiset hoitotarvikkeet.

10.2 PERHEHOITO

Omaishoitajan lakisääteinen vapaa voidaan järjestää perhehoitona Siun soten hyväksymän toimeksiantosuhteisen perhehoitajan kotona tai ammatillisessa perhehoitokodissa. Ikäihmisten perhehoito mahdollistaa hoidettavalle kotoisan ja turvallisen asumisen. Perhehoidossa ikäihmisen on mahdollista osallistua perheen arkeen omien voimavarojensa ja halunsa mukaan.

10.3 PALVELUSETELILLÄ JÄRJESTETTÄVÄT PALVELUT

Omaishoitajan lakisääteinen vapaa voidaan järjestää palvelusetelillä. Palvelusetelillä omaishoitaja voi ostaa palveluja Siun soten hyväksymiltä yksityisiltä palveluntuottajilta. Palvelut voivat olla lyhytaikaishoitoa yksityisestä asumispalveluyksiköstä, hoiva- tai hoitopalveluja, kotipalvelun tukipalveluja, tai omaishoitajalle terapia- ja kuntoutuspalvelua.

10.4 SIIAISHOITO

Omaishoitajan lakisääteinen vapaa voidaan järjestää sijaishoitona. Sijaishoitajan on oltava täysi-ikäinen, hänen on kyettävä kantamaan kokonaisvaltainen hoitovastuu hoidettavasta sijaishoidon aikana. Hoito järjestetään hoidettavan kotona ja sijaishoito edellyttää sekä omaishoitajan että hoidettavan suostumusta.

Omaishoitoperhe etsii itse sijaishoitajan. Sijaishoitajan ei tarvitse olla hoidettavan omainen tai muu läheinen henkilö.

Pääsääntöisesti sijaishoitajana ei voi toimia hoidettavan kanssa samassa taloudessa asuva henkilö. Siun sote tekee sijaishoitajan tehtävään soveltuvan henkilön kanssa toimeksiantosopimuksen. Sijaishoitaja ei ole työsopimuslain tarkoittamassa työsuhteessa Siun soteen, hoidettavaan tai hoidettavan huoltajaan. Hoitajan työoikeudellinen asema sekä eläke- ja tapaturmavakuutusurva on vastaava kuin omaishoitajalla, omaishoitolain 937/2005 10 §:n mukaisesti. Sopimus voidaan tehdä toistaiseksi voimassa olevaksi tai määräaikaiseksi.

11 Lakisääteisen vapaan ja lisävapaan ajalta perittävät asiakasmaksut

Kunnallisista palveluista peritään maksut sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 734/1992 § 1–2, § 2a,2b, 7b, 10 c 1 mom. ja 2 mom., 10e - 10 g, 10i, 10j ja asetuksen 912/1992 sekä Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen – Siun soten vahvistamien taksojen mukaisesti.

Omaishoitajan lakisääteisen vapaan ajalta hoidettavalta peritään tuloista riippumaton asiakasmaksu, joka ei kerrytä maksukattoa. Jos lakisääteinen vapaa järjestetään palvelusetelipalveluna, omavastuun laskuttamisoikeus on palveluntuottajalla. Lakisääteisen vapaan aikaisesta sijaishoidosta asiakasmaksua ei peritä.

Jos omaishoitajalle on myönnetty lisävapaita lakisääteisen vapaan lisäksi, lisävapaista asiakkaalta laskutetaan Siun soten vahvistamien taksojen mukaisesti.

Mikäli perheellä on taloudellisia vaikeuksia selviytyä Siun soten määrittämistä asiakasmaksuista, maksuihin voi hakea alennusta tai maksuvapautusta vapaamuotoisella hakemuksella (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 734/1992 § 11). Lisätietoa ja opastusta saa Omais- ja perhehoitokeskuksesta.

12 Omaishoitajan poissaolon aikaisen hoidon järjestäminen

Hoitajan terveydenhoitoon liittyvät ja muut hoitajan poissaolot voivat olla ennalta suunniteltuja tai äkillisiä. Mikäli poissaolon aikainen hoito ei järjesty asiakkaan omien verkostojen avulla, Siun sote järjestää hoidon kulloinkin parhaaksi katsomallaan tavalla huomioiden hoidettavan kokonaistilanteen.

Omaishoitoa korvaavasta hoidosta perittävä maksu määräytyy Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen – Siun soten Pohjois-Karjalan sosiaali- ja terveystalouden kuntayhtymän yhtymähallituksen vahvistamien taksojen mukaisesti. Hoitajan sairastuminen äkillisesti ei velvoita Siun sotea järjestämään maksuttomana hoidettavan hoitoa ennen asian tarkempaa selvittelyä.

13 Omaishoitoa tukevat palvelut

Omaishoitoa tukevia palveluja ovat esimerkiksi lisävapaat lakisääteisten vapaiden lisäksi, sekä hoidettavalle myönnettävät kotihoidon hoito- ja hoivapalvelut sekä kotipalvelun tukipalvelut. Lisäksi lyhytaikainen asuminen, asunnon muutostyöt, hoitotarvikkeet, kuljetuspalvelut, apuvälineet, monialainen kotikuntoutus sekä eri lakien mukaiset muut mahdolliset palvelut.

Omaishoitoperheen tarvitsemat ja/tai heille myönnettyt palvelut kirjataan asiakkaalle laadittavaan suunnitelmaan ja ne perustuvat yhdessä omaishoitoperheen kanssa laadittuun palvelujen tarpeen arviointiin. Suunnitelmaan kirjatut palvelut eivät ole lupaus palveluiden järjestämisestä vaan suunnitelma tarvittavista palveluista.

Omaishoitoa tukevista ja hoidettavalle järjestettävistä palveluista voidaan periä asiakasmaksua asiakasmaksulain 734/1992 § 1–2, § 2a,2b, 7b, 10 c 1 mom. ja 2 mom., 10e - 10 g, 10i, 10j ja asetuksen 912/1992 sekä Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen – Siun soten Pohjois-Karjalan sosiaali- ja terveystarvikkeiden kuntayhtymän yhtymähallituksen vahvistamien taksojen mukaisesti.

Omaishoitajalla on mahdollisuus osallistua maksuttomana kahden vuoden välein tai tarvittaessa toteutuvaan hyvinvointi- ja terveystarkastukseen. Hyvinvointi- ja terveystarkastusten tavoitteena on omaishoitajien hyvinvoinnin, terveyden ja toimintakyvyn arviointi, ylläpitäminen ja edistäminen sekä sairauksien ehkäiseminen ja tunnistaminen. Tarkastuksella tavoitellaan ongelmien ennakointia ja hoitamista mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Samalla omaishoitajaa tuetaan tekemään hänen omaa terveyttään ja hyvinvointiaan edistäviä valintoja.

Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisella on velvollisuus ohjata hoitaja hyvinvointi- ja terveystarkastukseen, mikäli omaishoitajalla ilmenee jaksamiseen tai muita omaishoitoon vaikuttavia ongelmia.

Muita omaishoitajaa tukevia palveluja ovat aikuisten ja ikäihmisten omaishoitajille suunnattu valmennus. Valmennuksen tavoitteena on tukea omaishoitajauutta. Lisäksi omaishoitajaa voi tukea myös mahdolliset kuntoutuspalvelut sekä kolmannen sektorin tuottamat palvelu- ja tukimuodot kuten vertaistuki, lomat, virkistys, koulutus ja sopeutumisvalmennus.

14 Omaishoitosopimuksen päättyminen

Omaishoitosopimuksen irtisanomisessa noudatetaan omaishoidon tuesta annetun lain 9 §:n säännöksiä. Siun sote voi irtisanoa omaishoitosopimuksen päättymään aikaisintaan irtisanomista seuraavan kahden kuukauden kuluttua.

Omaishoitaja voi irtisanoa omaishoitosopimuksen päättymään aikaisintaan irtisanomista seuraavan kuukauden kuluttua. Omaishoitosopimus on mahdollista purkaa välittömästi, jos sopimuksen jatkaminen vaarantaa hoidettavan tai omaishoitajan terveyden ja turvallisuuden. Määräajaksi tehty sopimus lakkaa ilman irtisanomista

määräajan päätyttyä. Jos hoidettava siirtyy ympärivuorokautiseen hoitoon, päättyy omaishoitosopimus ja tuen maksaminen heti.

Irtisanomisajasta riippumatta sopimus päättyy sen kuukauden lopussa, jonka aikana hoito hoidettavan terveydentilan muutosten takia käy tarpeettomaksi (hoidettavan kuollessa maksetaan omaishoidon tukea kyseisen kuukauden loppuun saakka). Omaishoidontuki päättyy tällöin ilman erillistä irtisanomista.

Mikäli omaishoitopalkkiota haettaessa tai omaishoitosopimuksen voimassa ollessa on annettu virheellisiä tietoja, voidaan omaishoidon tuki lakkauttaa ja maksetut palkkiot periä takaisin.